

5 Правильно чи ні?

	так	ні
1) Біля чернігівської дороги продають моркву і цибулю.	☐	☐
2) На дорозі люди копають картоплю.	☐	☐
3) В соснових борах біля Чернігова живуть ведмеді.	☐	☐

6 Знайдіть відповідники.

1) шлях	a) водій
2) магістраль	b) прекрасний
3) шофер	c) дорога
4) розкішний	d) автострада

7 Підкресліть у тексті усі назви рослин. Їх має бути 9!

74

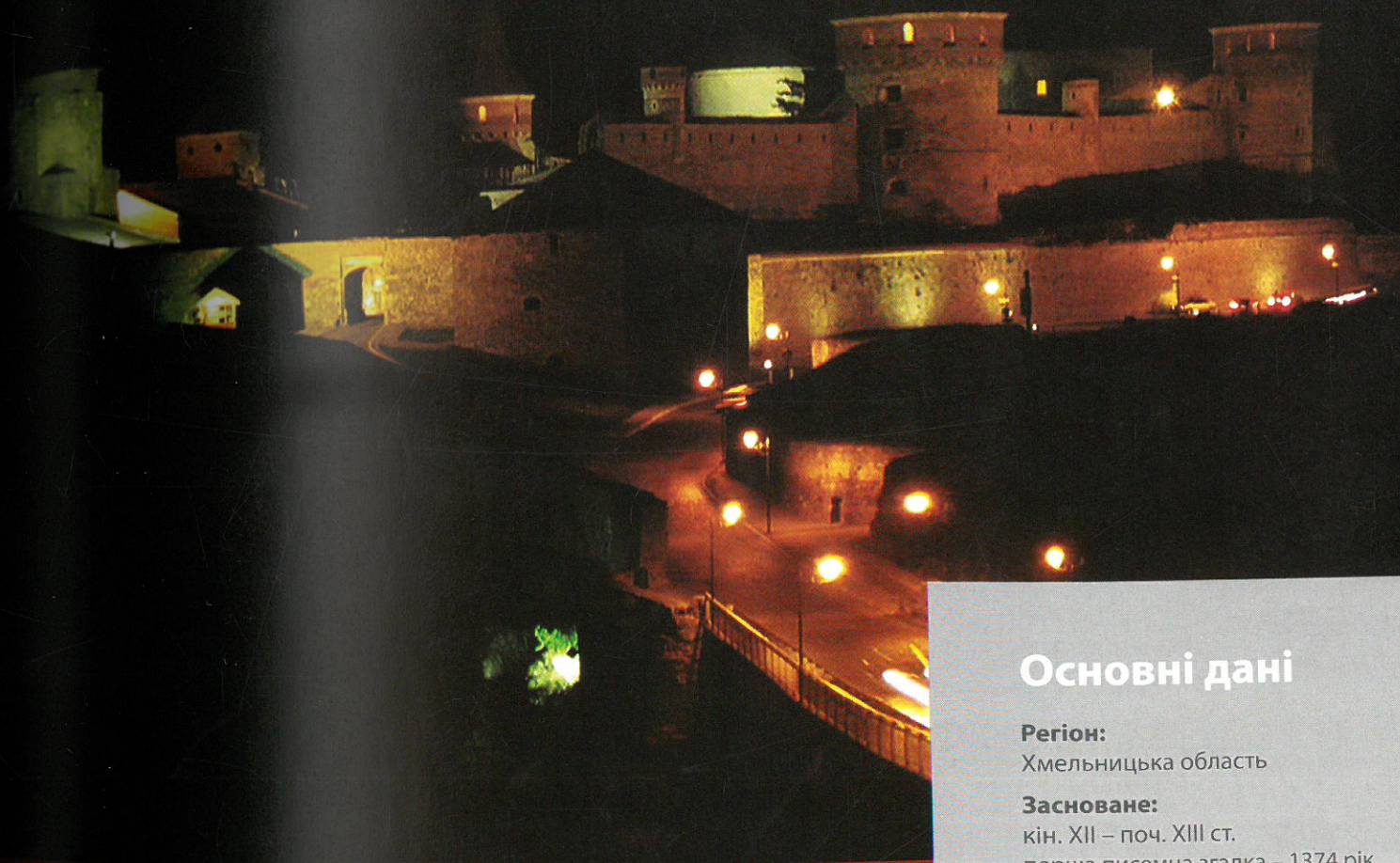
8 Знайдіть у тексті вислови, де колір названий за подібністю з іншими предметами. Які ще назви кольорів такого типу ви знаєте?

9 Трансформуйте речення усіма можливими способами (змінить порядок слів).

Від магістралі за два метри, уся закутана в що є, сидить бабуся, як Деметра, у відрах моркву продає.

10 Поясніть, як ви розумієте значення висловів:

- ясени моляться Стрибогу
- Берегині позолотили береги
- димки димлять жертівні
- бори бачать ведмедів уві снах
- натюрморти уздовж доріг

Кам'янець-Подільський

Основні дані

- Регіон:**
Хмельницька область
- Засноване:**
кін. XII – поч. XIII ст.
перша писемна згадка – 1374 рік
- Магдебурзьке право:**
1374 рік
- Населення:**
100 000 осіб
- Площа:**
27,871 км²
- Поштові індекси:**
32300-32315
- Телефонний код:**
+380-3849
- День міста:**
третя субота травня
- Пам'ятки у списку ЮНЕСКО:**
фортеця
Кам'янець-Подільського

Загальна характеристика

Квітка на камені

Словник

- затишний – тихий, спокійний
- катедра – церква, у якій править службу місцевий єпископ
- каяк – невеликий човен
- кріпость – оборонна споруда, фортеця
- мечеть – молитовний дім у мусульман
- мінарет – висока башта при мечеті
- огинати – оточувати
- околиця – місцевість, що прилягає до чого-небудь, оточує щось
- приваблювати – зацікавлювати
- принада – спокуса
- родзинка – тут: цікава особливість
- стрімкий – крутий, майже вертикальний

Поділля – історико-географічна область України, що охоплює територію сучасних Вінницької, Хмельницької, Тернопільської і невеликі частини Черкаської, Кіровоградської та Одеської областей

Дотекстові вправи

1 Які ви знаєте цікаві факти про місто/село, в якому ви проживаєте? Напишіть на карточках по 3 факти. Посортуйте їх за рубриками: історія, архітектура, живопис, музика тощо.

2 Робота у парах. Уявіть, що ви маєте можливість політати на повітряній кулі. Куди би ви здійснили цю мандрівку? Чому саме туди? Розкажіть один одному.

3 Гра «вірю – не вірю». Чи вірите ви, що:

- 1) Кам'янець-Подільський за кількістю пам'яток посідає перше місце в Україні.
- 2) Замковий (Турецький) міст сполучає два правих береги річки Смотрич.
- 3) У Кам'янець-Подільському знаходиться найнижчий міст в Україні.
- 4) Коли у Кам'янці було вже 10 кав'ярень, у Відні ще не було жодної.
- 5) Кам'янець-Подільський був одним з перших міст у світі, над яким літали повітряні кулі.
- 6) У Кам'янець-Подільському овочі та фрукти дозрівають на кілька тижнів раніше, ніж у всій околиці.

Відповіді ви дізнаєтесь, прочитавши текст.

Текст

Квітка на камені

Кам'янець-Подільський — невелике старовинне місто, розташоване на кам'яному півострові. Стрімкі скелі оточують його з усіх боків. Глибоко внизу протікає річка Смотрич.

Досі остаточно не встановлено, коли виникло місто. За найсмівлішою версією істориків, його збудовано на початку нашої ери, але беззаперечно доведено, що місто існувало вже у XII столітті.

Кам'янець-Подільський за кількістю пам'яток посідає третє місце в Україні, після Києва та Львова. Головна його принада — стара фортеця, збудована в першій половині XVI століття. Вона була форпостом південноруських земель. Міцність укріплень вражала. За переказами, турецький хан Осман, побачивши кріпость, спитав:

- Хто збудував таке могутнє місто?
- Сам Бог, — була йому відповідь.

— Нехай же Бог і здобуває його! — з цими словами хан повернув своє військо від стін Кам'янця.

Фортецю з містом сполучає Замковий, або Турецький міст. Він є найстарішим в Україні та, ймовірно, єдиним на планеті, який збудований не впоперек, а вздовж річки. Цікаво, що він сполучає два правих береги річки Смотрич, адже вона огинає стару частину міста майже повністю.

Архітектура Кам'янця зберегла зразки культур та релігій різних народів. Тут поряд стоять католицький костел і турецький мінарет, вірменська церква і православний храм. Яскравим прикладом змішання традицій є катедра святих апостолів Петра і Павла. Після захоплення Кам'янець-Подільського турками костел було перетворено на мечеть, біля нього

споруджено мінарет. Згодом, на честь перемоги над ісламом, на мінареті було встановлено статую Богородиці, яка стоїть на земній кулі та півмісяці.

Вистачає у Кам'янці й розваг та цікавих дійств. Тут можна політати на повітряній кулі. Кам'янець-Подільський був одним із перших міст у світі, над яким літали аеростати, а сьогодні вони курсують над Смотричем регулярно. Місто приваблює любителів екстремального відпочинку і тим, що тут можна стрибнути з найвищого мосту в Україні — «Лані, що біжить», висота якого 54 м, а також спуститися по річці Смотрич на каяку.

Цікаві факти про Кам'янець-Подільський

— Річка Смотрич тече у каньйоні — глибокій западині між горами, якій 2 000 000 років.

— Старе місто з висоти пташиного польоту нагадує літеру Ω (омега) — останню в грецькому алфавіті.

— 1681 року в Кам'янці було 10 кав'ярень, а у Відні першу відкрили аж через два роки.

— У Кам'янець-Подільському особливий мікроклімат: дощі часто обходять місто стороною, овочі та фрукти дозрівають на кілька тижнів раніше, ніж у всій околиці.

— Сучасна родзинка Кам'янця — фестивалі. Це «Terra Heroica» — наймасштабніше у Східній Європі військово-історичне дійство, «Ретрофест» — виставка

старовинних автомобілів, «Аквадром» — фестиваль водних видів спорту тощо.

Післятекстові вправи

4 Чому, на вашу думку, Кам'янець-Подільський називають «квіткою на камені», «столицею повітроплавання в Україні»?

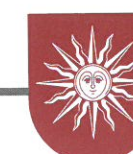
5 Вставте пропущені слова в речення.

- 1) Кам'янець-Подільський за кількістю пам'яток посідає _____ місце в Україні.
- 2) Кам'янецька фортеця була _____ південноруських земель.
- 3) _____ міст є, ймовірно, єдиним на планеті, який збудований не впоперек, а вздовж річки.
- 4) Біля костелу святих апостолів Петра і Павла споруджено _____, на верхівці якого встановлено статую Богородиці.
- 5) Старе місто з висоти пташиного польоту нагадує літеру _____ – останню в грецькому алфавіті.
- 6) «Terra Heroica», «Ретрофест», «Аквадром» – це _____, що проводяться у Кам'янець-Подільському.

6 Замініть підкреслені слова близькими за значенням. Користуйтеся словами:

знаходиться   давнє   сторіччі   круті   гіпотезою   сторін   точно   тече

Кам'янець-Подільський – невелике старовинне місто, розташоване на кам'яному півострові. Стрімкі скелі оточують його з усіх боків. Глибоко внизу протікає річка Смотрич. Досі остаточно не встановлено, коли виникло місто. За найсмівлівішою версією істориків, його збудовано на початку нашої ери, але беззаперечно доведено, що місто існувало вже у XII столітті.

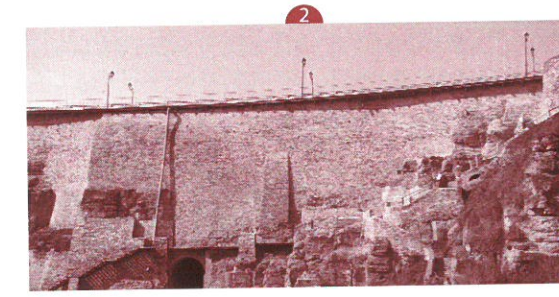
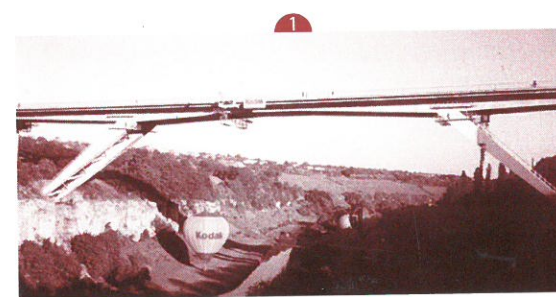
7 Ваш друг побував у Кам'янець-Подільському і прислав вам телеграму, але, щоб зекономити гроші, пропустив деякі слова. Відтворіть повідомлення, користуючись словами:

стікаються   перейшли   стоїть   перелетіли   ходили   пам'ятає   з'єднає   дійшли

Історична частина міста дуже затишна. На центральній площі _____ міська ратуша, до якої, неначе струмки до річки, _____ вузькі вулички з охайними будиночками. Вікна і балкончики цих вулиць прикрашені різноманітними квітами, а старовинна бруківка, напевне, _____ багато історичних особистостей, які _____ цим містом. Ось саме цією бруківкою ми _____ до Турецького мосту, який _____ фортецю з містом. _____ його – і неначе _____ у машині часу до середньовіччя.

8 Робота у групах. Поділіться на дві групи. Групами виберіть по 5 слів із тексту. Поясніть значення кожного з слів так, щоб група-суперник їх відгадала.

9 На якій фотографії зображений Замковий (Турецький) міст, а на якій – «Лань, що біжить»? Наведіть по три аргументи. Запропонуйте свої назви мостів.

10 Робота у групах. Представник екскурсійної групи звернувся до туристичних фірм з метою організації екскурсії для своєї групи у Кам'янець-Подільському.

Учитель – представник екскурсійної групи, ви – працівники туристичних фірм. Придумайте свою оригінальну рекламу та продемонструйте її цьому представникові та своїм конкурентам.

Легенда

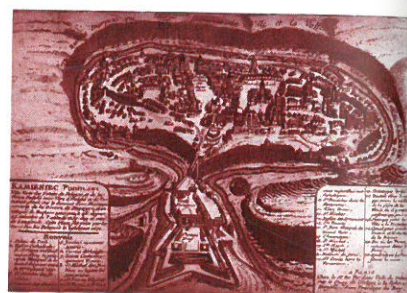
Легенда про заснування Кам'янець-Подільського

Словник

заблукати – втратити правильний шлях
 застрягнути – тут: влізти, устроїтися в що-небудь
 лінути – тут: поширюватись
 маніти – вабити, кликати
 пагорб – тут: горб
 підківка – зменш.-пестл. до підкова; тут: символ щастя
 скочити – тут: залізти куди-небудь
 Коріятівичі – династія українських князів, що правили на Поділлі в XIV ст.

Дотекстові вправи

1 Як ви думаєте, чому місто Кам'янець-Подільський і річка Смотрич отримали такі назви? Запропонуйте варіанти їх пояснення.

2 Робота у групах. Уявіть, що ви князь і живете в часи Київської Русі (IX – XIII ст.). Як би ви вибирали місце для поселення, за якими критеріями? Як воно мало б виглядати? У групах створіть проекти (10 хв.), представте їх іншим групам.

3 Знайдіть відповіді на запитання з першої колонки у другій колонці.

1) Кого можна напоїти?	золото
2) Що може виблискувати?	стріла
3) Кого можна вполювати?	коня
4) Що може застрягнути?	з каменю
5) Що може бути зруйноване?	місто
6) Чим може славитися місто?	оленя
7) З чого можна будувати?	храмами

Текст

Легенда про заснування Кам'янець-Подільського

Поїхали якось брати Коріятівичі полювати. Старший брат зупинився, щоб коня напоїти, і заблукав. Дивиться — із-за куща на пагорб вибіг олень. Його роги виблискували на сонці, а копита були срібні. «От вполювати б мені того оленя, тоді б слава про мене линула, як про неперевершеного мисливця», — подумав князь Олександр.

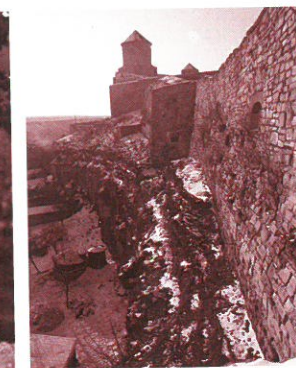
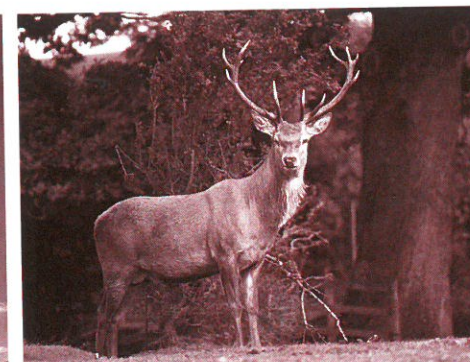
Скочив він на коня і став оленя доганяти. Але біг той так, ніби манив князя за собою. Здавалось, стріла влучила, але ні — застрягла у пеньку. Зажурився князь, подумав: «Будуть з мене тепер сміятися, що нічого не вполював, ще й заблукав».

Але дивиться — олень поряд із ним, і каже до нього людським голосом: «Сідай на мене, я виведу тебе з лісу. Я доведу тебе до місця, що буде тобі, як дім рідний. Я покажу тобі острів чудовий, який посеред підківки щастя. Там давно ворогами місто зруйноване, засипані землею його мури, а ти його відродиш разом з братами і будеш мати славу на всі часи. А про те, що не зміг вбити

ти мене, золоторогого і срібнокопитного, не жалкуй, бо я не олень, я мрія твоя про князівство».

І провів олень князя до острова і залишив там. Князь заснув міцно, бо втомився на полюванні, а коли прокинувся, то одразу пішов кликати братів подивитися на острів. І сподобалось його братам це місце, бо скелями було воно захищене. Почали Коріятівичі будувати перші житла на острові, а там, де і зараз знаходиться фортеця, у князів був замок, що захищав вхід у місто. Місто назвали Кам'янцем, тому що з каменя місцевого будувалося, а річку, яка тече навколо нього, — Смотрич, від давньоукраїнського слова «смотрети» — бачити. Коли брати вперше подивились вниз зі скелі, то було видно камінці на дні та навіть, як риба в річці пливе.

А пам'ять про оленя золоторогого — це золоті куполи храмів, якими так славиться Кам'янець. Будували храми, щоб не тільки скелі, а й Бог кам'янчан захищав!

Післятекстові вправи

4 Робота у парах. Придумайте назву до тексту. Складіть до нього план.

5 Знайдіть у тексті слова, що означають:

- 1) культову споруду, призначену для здійснення богослужінь
2) будівлю, призначену для проживання
3) оборонну споруду
4) великий поміщицький будинок, палац

6 Складіть слова з частин.

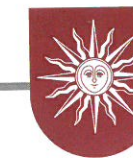
- 1) вище- a) -зелений
2) вічно- b) -будівний
3) золото- c) -копитний
4) машино- d) -зазначений
5) багато- e) -рогий
6) низько- f) -калорійний
7) срібно- g) -поверховий

7 Складіть речення зі слів.

- 1) тому що місто будувалося Кам'янцем з каменя назвали
2) слова Смотрич назва річки «смотри» бачити походить від давньоукраїнського
3) золоті пам'ять про оленя золоторогого це куполи храмів

8 Правильно чи ні? Неправильні твердження виправте.

- 1) Брати Коріятовичі приїхали на острів шукати місце для житла.
2) Старший брат заблукав, бо зупинився, щоб оленя вполювати.
3) Роги оленя були срібні, а копита – золоті.
4) Сподобався братам острів, бо скелями був він захищений.
5) Князівський замок захищав вхід у місто.
6) У Кам'янці будували храми, щоб не тільки скелі, а й Бог кам'янчан захищав.

9 Оберіть правильний варіант відповіді.

Grid of 4 multiple-choice questions with options a-d. Questions are about a legend involving a prince, a stag, and a forest.

10 Робота у групах. Перекажіть текст легенди так, ніби це:

- 1) наукова інформація
2) випуск новин
3) дружня розмова

Постать

Невловимий месник

Словник

- гадати – думати
- дворянство – панівний привілейований стан суспільства, що мав основним джерелом доходу земельну власність
- заможний – багатий
- кайдани – залізні ланцюги з кільцями, що їх замикають на руках чи ногах в'язня
- кремезний – міцної будови тіла
- манá – щось незрозуміле, незбагненне; чари
- месник – той, хто мстить
- повста́нець – учасник повстання – масового збройного виступу
- полотнище – шматок тканини натуральної ширини (як виткано)
- поміщик – землевласник, звичайно дворянин, основним джерелом доходу якого є приватна власність на землю
- характе́рник – чарівник
- химерний – який викликає подив, не схожий на когось звичайного або щось звичайне
- чароді́й – чарівник

Дотекстові вправи

- 1 На портреті й у скульптурі зображена одна і та ж людина. Що ви можете сказати про цього чоловіка за його зовнішністю (професія, спосіб життя, риси характеру)?
- 2 Що б ви зробили, щоб покращити життя у своїй країні? Ким вам для цього треба бути?
- 3 Які риси, на вашу думку, мають бути притаманні національному герою, а які ні?

Устим Кармалюк (1787 – 1835)

Український національний герой, видатний керівник повстанського руху на Поділлі проти національного і соціального пригноблення в першій половині XIX ст.

За бунтарські дії був відданий у солдати. Звідти втік.

1814 року очолив повстанський рух проти російської адміністрації і дворянства. У 1830 – 1835 рр. селянський рух під проводом Кармалюка охопив усе Поділля та суміжні з ним райони. У повстанському русі брали участь близько 20 тисяч осіб.

Протягом 23 років боротьби повстанські загони на чолі з Кармалюком здійснили понад тисячу нападів на поміщицькі маєтки. Захоплені у поміщиків гроші і майно роздавали бідним селянам.

Кармалюка заарештовували, засуджували до каторжних робіт і засилали до Сибіру. Але кожного разу він втівав, повертався на Поділля і знову очолював повстанський рух. Ще за життя про месника складали легенди і пісні, а обсяг художніх творів про Кармалюка в десятки разів перевершує обсяг документальних джерел.

Текст

Невловимий месник

1 Похмурого березневого ранку 1823 року біля брами Кам'янецького замку вишикувалася черга — з усіх куточків Поділля приїхали подивитися на того, чийм ім'ям лякали дітей у заможних родинах. Їхнім нічним жахом був закутий у кайдани, невисокий, але кремезний чоловік з відкритим чолом і правильними рисами обличчя. Було в погляді його синьо-сірих очей щось таке, від чого переймало подих прекрасної половини людства. В'язень химерно посміхався, ніби читаючи їхні думки: «Гадаєте, мене втримають ці стіни?». За кілька днів тюремники побачили камеру порожньою.

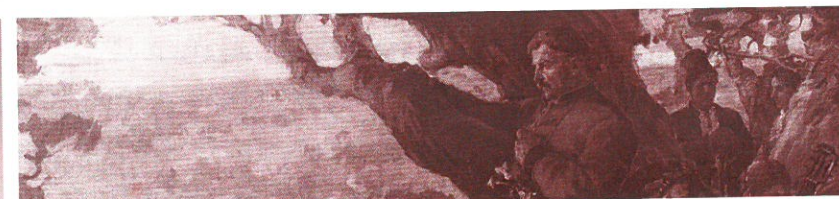
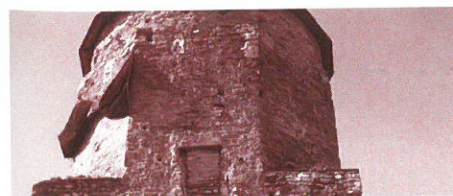
15 За свідченнями очевидців, він напустив на півтори сотні замкової варти ману, а мотузку зв'язав із хустинок, що дарували йому на пам'ять шляхетні відвідувачки.

Це була вже четверта втеча Устима

20 Кармалюка, та не остання. Згодом невловимого месника запроторюють до Тобольської в'язниці, а він знову дивовижним способом утікає. Під час нічної бурі Кармалюк виламав ґрати, зібрав сорочки всіх співкамерників і зв'язав їх у довге полотнище. До кінця прив'язав камінь і закинув його за мури в'язниці. По цьому висячому мосту прямо з вікна за огорожу один за одним перебралися усі в'язні.

30 Востаннє Устим уникає ув'язнення, розібравши стелю камери. Пішки долає 15 тисяч кілометрів і витримує майже 5 тисяч ударів батогами! І це дані протоколів судових засідань, а не народні вигадки.

35 Вони свідчать про нелюдську витримку повстанця і надзвичайну прихильність до нього долі. В давнину таких людей називали характерниками, чародіями.

Післятекстові вправи

4 Дайте відповіді на запитання.

- 1) Як виглядав Устим Кармалюк?
- 2) Як Устим Кармалюк втік із Кам'янецького замку?
- 3) Як Устим Кармалюк втік із Тобольської в'язниці?
- 4) Як Устим Кармалюк уникає останнього ув'язнення?
- 5) Чому, на вашу думку, Устима Кармалюка вважали характерником?

5 Доповніть схеми словами та словосполученнями:

ВТЕЧА З
КАМ'ЯНЕЦЬКОГО ЗАМКУ

.....

.....

.....

ВТЕЧА З
ТОБОЛЬСЬКОЇ В'ЯЗНИЦІ

.....

.....

.....

ВТЕЧА З
ОСТАННЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ

.....

.....

.....

6 Які слова характеризують Устима Кармалюка? Виберіть із перелічених.

лицар	вершник	характерник	зрадник	чародій	герой
керівник	правитель	повстанець	князь	месник	зłodій

7 Знайдіть у тексті слова, що означають:

- 1) той, хто перебуває в ув'язненні
- 2) той, хто був безпосереднім свідком, спостерігачем якої-небудь події, пригоди
- 3) сильний вітер з дощем, а взимку – зі снігом
- 4) документ, який містить запис усього, про що йшла мова на зборах, засіданні, допиті і т. ін.

8 Робота у парах. Замініть підкреслені слова близькими за значенням.

Похмурого березневого ранку 1823 року біля брами Кам'янецького замку вишикувалася черга – з усіх куточків Поділля приїхали подивитися на того, чиїм ім'ям лякали дітей у заможних родин. Їхнім нічним жахом був Устим Кармалюк. В'язень химерно посміхався, ніби читаючи їхні думки: «Гадаєте, мене втримають ці стіни?». За кілька днів тюремники побачили камеру порожньою. За свідченнями очевидців, він напустив на півтори сотні замкової варти ману, а мотузку зв'язав з хустинок, що дарували йому на пам'ять шляхетні відвідувачки.

9 Робота у парах. Опишіть один день із життя Устима Кармалюка.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10 Робота у групах. Уявіть, що ви народний месник, і вас ув'язнили у високій вежі. Придумайте найфантастичніші версії втечі.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Подія

«Terra Heroica»

Словник

- амуніція** – речі (крім одягу і зброї), що становлять спорядження воїнів, а також військово спорядження коня
- гармата** – довгоствольна вогнепальна зброя
- мундір** – військова форма
- мушкет** – старовинна рушниця великого калібру (діаметру кулі)
- шабля** – зброя із зігнутим лезом і гострим кінцем
- шляхта** – дворянство (панівний стан суспільства, який має вплив)

Дотекстові вправи

1 Чи бували ви колись на фестивалях? Поділіться своїми враженнями.

2 Які з перелічених акцій ви би внесли в програму фестивалів:

Акції:

- лицарські поєдинки
- виступи фольклорних гуртів
- реконструкція бойових дій
- виставка виробів народних майстрів
- демонстрація пострілів гармати
- конкурс на найкращу вишиванку
- майстер-клас традиційних танців
- проїзд колони байкерів старовинною частиною міста

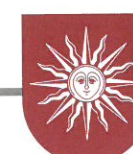
етнічного

рок

середньовічної культури

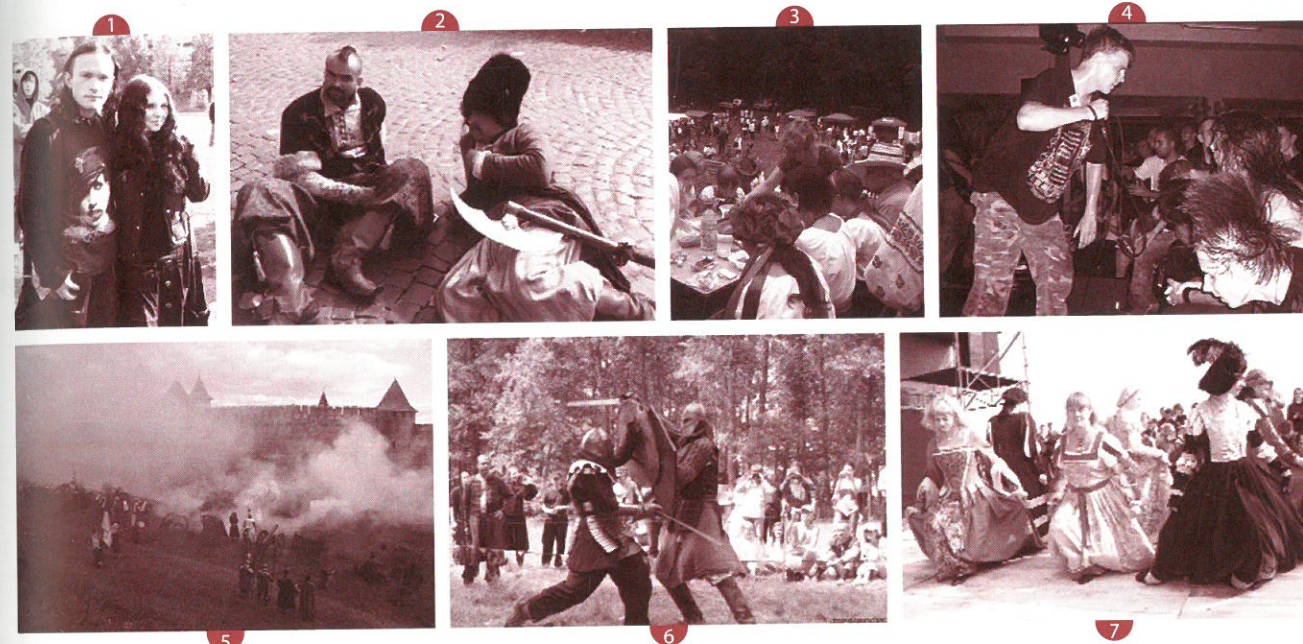
військово-історичного

Поясніть, чому. Додайте свої варіанти.

3 Огляньте фотографії. Які із них зроблені на фестивалях:

- 1) середньовічної культури
- 2) етнічному
- 3) військово-історичному
- 4) рок

4 Як ви розумієте вислів: «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього»? Ви з ним погоджуєтесь?

Текст

«Terra Heroica»

1 Із 2005 року кожної осені у Кам'янець-Подільському шанувальників історичного минулого зустрічає Міжнародний військово-історичний фестиваль «Terra Heroica».

5 Гості фестивалю мають можливість побачити справжні військові табори, побут армій XVII ст., стати свідками військових сцен, що проходили колись на цій славній землі. Сотні учасників фестивалю гуляють містом у старовинному одязі й амуніції. Мундири воїнів зшиті з натуральних тканин, які використовували в XVII столітті. Шаблі, гармати, мушкети виготовлені сучасними майстрами відповідно до оригіналів і

15 створені за старовинними технологіями. Взуття пошито у приватних майстернях із натуральної шкіри за спеціальними ескізами.

На Турецькому мосту, який з'єднує місцеву фортецю із Старим містом, учасники фестивалю відтворюють битву 1653 року козаків із польською шляхтою.

20 Дух старовини підтримують виступи європейських колективів етнічної музики. Глядачі дійства можуть взяти участь у хореографічних майстер-класах.

25 У дні фестивалю в Кам'янець-Подільському оживає історія.

Післятекстові вправи

5 Який заголовок можна дати тексту? Поясніть, чому ви так вважаєте.

6 У правій колонці наведено початок речення, у лівій – продовження. Поєднайте частини речень.

1) Мундири воїнів	a) європейських колективів етнічної музики.
2) Глядачі дійства можуть взяти участь у	b) пошити у приватних майстернях із натуральної шкіри за спеціальними ескізами.
3) Взуття учасників фестивалю	c) зшиті з натуральних тканин, які використовували в XVII столітті.
4) Дух старовини підтримують виступи	d) хореографічних майстер-класах.

7 Виберіть із тексту слова, які можна об'єднати в групи:

зброя

одяг

8 Оберіть анотацію, яка найкраще розкриває зміст тексту.

- Текст описує події військово-спортивного фестивалю «Terra Heroica», а саме: відтворення битви 1653 року козаків із польською шляхтою, виступи європейських колективів класичної музики, хореографічні майстер-класи, прогулянки містом у спортивному одязі та взутті.
- Текст описує події військово-історичного фестивалю «Terra Heroica», а саме: відтворення битви 1653 року козаків із польською шляхтою, виступи європейських колективів етнічної музики, хореографічні майстер-класи, прогулянки містом у старовинному одязі та амуніції.
- У тексті йдеться про виготовлення старовинного одягу, зброї та амуніції у Кам'янець-Подільському.

9 Робота у парах. Ви – журналіст, який пише репортаж про фестиваль «Terra Heroica». Ваш друг – гість фестивалю. Розпитайте його про акції, які відбуваються під час фестивалю, та враження від них.

10 Робота у групах. Як ви ставитесь до проведення військово-історичних фестивалів – позитивно чи негативно? Чому?

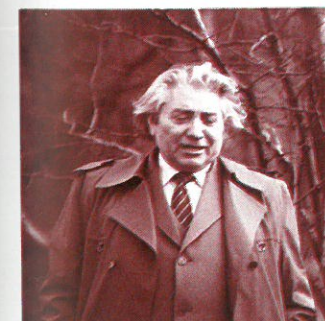

Художній текст

«Турецький міст»

Словник

- булава** – палиця з кулястим потовщенням на кінці, що служить символом влади, високого становища
- второпати** – зрозуміти
- горнець** – глиняний горщик
- гріш** – тут: гроші
- держак** – деталь предмета, за яку його тримають
- заклякнути** – завмерти, стати нерухомим
- зітхати** – робити глибокі вдих і видих
- кепкувати** – сміятися, насміхатися
- крадькома** – так, щоб ніхто не знав; таємно від когось
- натрапити** – випадково знайти
- побрехенька** – брехня, недостовірна історія
- повеління** – наказ; вказівка комусь зробити щось або не робити чогось
- повір'я** – легенда
- припасі** – заготовувати; зробити запас чого-небудь
- пройдісвіт** – людина, яка для досягнення чогось діє обманними шляхами
- рвучко** – раптово, з великою швидкістю
- розкопки** – роботи, спрямовані на пошуки і добування чого-небудь захovanого під землею, снігом, руїнами тощо
- сповняти** – виконувати
- стриміти** – стирчати
- черепок** – уламок глиняного посуду

Роман Федорів (1930 – 2001)

Український письменник, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка 1993 року за твір «Єрусалим на горах», редактор часопису «Дзвін». Автор історичної повісті «Турецький міст».

Дотекстові вправи

1 Робота у групах. Поясніть афоризми.

Здоров'я – скарб, який завжди з тобою.

Людина – то найцінніший скарб, якщо вона – людина.

Мова – найцінніший скарб народу.

Освіта – скарб, ключем до якого є праця.

Що для вас є найбільшим скарбом?

2

Доповніть таблицю словами та словосполученнями:

навчання	крейда	копає	город	розкопує	давні міста	вила
трактор	знаходить	старовинні речі	дошка	годує	курей	засіває поля
лопата	книжка	граблі	збирає	яблука	історичне дослідження	

	мета	інструмент	дія
селянин	<i>вирощування врожаю</i>		
археолог		<i>лопата щітка</i>	
учитель			<i>перевіряє зошити ставить оцінки проводить урок</i>

Текст

Безцінний скарб

(уривок з повісті «Турецький міст»)

1 Тодорко спирається на держак лопати і крізь садове гілля дивиться на Кам'янецьку фортецю, на основу Турецького мосту, що виростає з дна Смотрича.

5 Кажуть, що стара фортеця начинена скарбами – золотом і сріблом; турки нібито позакопували, даремно там щоліта розкопують подвір'я, деколи й стіни розбирають. Старий знайомий учитель 10 Доброчин із «золотих» побрехеньок сміється, колись пояснював Тодоркові, що вчені шукають в землі відповіді на питання: коли і ким засновано фортецю. Учитель людина 15 на його простий розум, то навіщо тратити державний гріш на якісь там розкопки. Е, ні, шукають-таки золота в старій фортеці...

Тодорко рвучко натискає рукою на лопату, яка вперлася і далі не йде.

20 «Чи не на скарби я наткнувся», — кепкує

з себе Тодорко і знову пригадує давню розмову з учителем Доброчином: — Дай вам Боже, Тодорку, щоб ви натрапили на горнець із золотом купця. Ми б тоді всі 25 розбагатіли, бо кожна знахідка в землі, хай це буде звичайнісінький черепок, примножує знання про минуле нашої землі.

Тодорко чує за спиною старечий голос. Оглядається. Під грушею сидить білобородий турок. Ноги підігнув під себе, 30 руки, які поклав на коліна, виблискують персями.

«А ти звідки тут взявся?» — каже Тодорко туркові.

35 «Я пан і господар цього місця. Ім'я моє — Ріфат. Певне, чув про такого?»

«Щось чув. Розповідали, що великий ти був пройдисвіт і на гріш ласий. То це ти? Лише ніяк не второпаю. Давно це діялось, 40 років за триста.»

«Та, вже триста, — зітхає сумно Ріфат. — Ти, мабуть, чув про повір'я, що душа померлого, який за життя припас силу-силенну грошей, не має на тому світі спокою, поки 45 комусь не передасть свій скарб.»

«То ти думаєш скарб мені передати? Справді?»

50 «Справді. Там, де стримить твоя лопата, закопаний казан, повний золота. Там не просто золоті монети, там статуетки богів, булави... Кожна річ коштовна не лише тому, що вона з чистого золота, а ще й тому, що її витворили митці.

Чого ж сидиш? Встань і копай. Все, що 55 знайдеш — твоє. Тільки сповниш моє невеличке бажання», — впевнено сказав Ріфат. — «Бажаю лише, щоб жодна річ не потрапила цілою і неушкодженою в руки місцевих людей. Ці речі — їхня історія. 60 Розумієш? Я скуповував їх де тільки міг... скуповував, щоб люди не довідалися про свою велич, бо коли рабові розповісти, що мав він волелюбного предка, то й собі постановить йти предківською дорогою. 65 Зрозумів мою вимогу?»

Тодорко, розгрібши глину і знявши з великого казана накривку, зачяк від побаченого. У казані горіло золото і почорніле срібло. Тоді згадалися йому 70 давні учителеві слова: «Народ багатіє і від знайденого в землі черепка». А тут, у казані, витвори рук і духу людського, ціни яким нема. І це безцінне, коштовне повинно за повелінням Ріфатовим належати Тодоркові і 75 нікому більше? Він буде змушений крадькома від цілого світу переплавляти на безформні грудки мистецькі вироби? Мусить, бо треба обзавестися «Волгою»...?

Він, Тодорко, раптом нечувано розбагатів 80 і... збіднів: розбагатів — бо казан зі скарбами належав йому, збіднів — бо втрачав усе, чим жив дотепер. Мав золото в руках і порожнечу в душі. А як жити з порожньою душею?

Мовби захищаючись від порожнечі, 85 Тодорко підняв угору лопату і замахнувся нею на купця; рятівний змах повернув світ, який він повинен був втратити, — звичайний, буденний, але рідний світ... Тодорко стояв над викопаним із землі старим іржавим 90 відром і плакав.

Післятекстові вправи

3

Доповніть речення на основі прочитаного тексту.

- 1) У старій фортеці щоліта розкопують подвір'я, деколи й стіни розбирають, бо .....
- 2) Якби у старій фортеці знайшли горнець з золотом, тоді б .....
- 3) За повір'ям, душа померлого, який за життя припас силу-силенну грошей, не має на тому світі спокою, поки .....
- 4) Турок Ріфат велів, щоб жодна знайдена річ не потрапила в руки місцевих жителів цілою, адже .....

4

Користуючись реченнями, встановіть різні значення слів: **виростати, спиратися, горіти.**

- 1) Турецький міст виростає з дна Смотрича.
Василь Юхимович виріс в очах Тодорка.
Тарас виріс, як тополя в полі.
- 2) Тодорко спирається на держак лопати.
Історія має спиратися на факти.
- 3) У казані горіло золото і почорніле срібло.
У руках коваля горіла робота.
Хата горіла, мов купа сухої соломи.

5

Об'єднайте подані слова в пари за подібністю значень. Поясніть, що спільного між ними.

відро міст горнець гроші купець монети лопата фортеця казан учитель

Зразок:

купець

учитель

професія

94

6

Придумайте нове призначення предметів. Опишіть, як би ви їх використовували.

7

Робота у групах. Напишіть невеликий художній твір про фортецю або замок, які ви відвідали.

8

Експрес-опитування. Дайте якомога швидше відповіді на запитання.

- 1) Ким є Доброчин для Тодорка?
- 2) Як виглядав і що робив турок Ріфат при зустрічі з Тодорком?
- 3) Що, за словами Ріфата, закопано там, де застромив лопату Тодорко?
- 4) Чому Тодорко не погодився на пропозицію Ріфата?

Основні дані

Регіон:
Автономна Республіка Крим, південно-західна частина (у межах м. Севастополь)

Засноване:
422 – 421 роки до н. е.

Періоди розквіту:
IV – II ст. н. е. – античний кін.
IV – XI ст. н. е. – візантійський кін.
X ст. – київський

Час знищення:
1299 рік, татарськими військами

Розкопки:
з 1827 року

Сучасний статус:
Історико-археологічний музей-заповідник

Пам'ятки у списку ЮНЕСКО:
Херсонес Таврійський

Херсонес

